

Ved 100-års jubilæet Tvis Sognegård

Kære gæster, kære Tvis-boere

Mange af Jer har jo nok et eksemplar af Tvis-bogen hvor Jørgen Mejdahl så glimrende beskriver vores fortid så her vil jeg kun i korte træk ridse op, hvad der ligger til grund for byen og sognet.

Den første kendte Tvis boer var Buris Henrikssøn også kaldet prins Buris da han var af kongeslæggt.

Buris arvede og bosatte sig på gården Tvisel, som formodentlig senere blev til Lauralyst, der også spiller en rolle i sognegårdens historie.

Tvisel menes at være synonym med navnet Tvis som by og sogn hedder i dag.

Buris skænkede senere, efter sigende for at behage kongen, gården med tilliggender til Cistercienserordenen som senere byggede Tvis Kloster ved udløbet af Tvis Å i Storeåen.

Efter lidt uheldig omgang med kongens søster Liden Kirsten blev han blændet og frarøvet sin mandom, historien siger, at han i den blændede tilstand hjalp munkene med at opføre Tvis Kloster.

Ved sin død blev han gravsat på Vestervig Kirke ved siden af Liden Kirsten.

Som det jo nok er de fleste bekendt, er Tvis by af nyere dato. Det oprindelige centrum i sognet tog udgangspunkt i det gamle Tvis Kloster, hvor sognets daværende kirke også var placeret.

Sidst i 1800-tallet opstod der ønske om, at der blev opført en ny kirke, den gamle var utilsvarende og misligholdt, den var i øvrigt indrettet i et gammelt ridehus ved Tvis Kloster da den oprindelige klosterkirke langt tidligere var gået i forfald på grund af manglende vedligehold – så det var et meget tiltrængt behov for at bygge en ny kirke

Der var stor diskussion om placeringen, alle de store godsejere ville jo gerne have den placeret tæt på deres jorder, men det endte med den nuværende placering, hvor jorden blev skænket af ejeren af Lauralyst.

Den nye kirke blev indviet i 1887 og blev grundlaget for udviklingen af det vi i dag kender som Tvis By.

Overfor kirken etableres i 1892 Tvis Andelsmejeri, det store gennembrud kommer med åbningen af banen mellem Holstebro og Herning i 1904 med station i Tvis.

I 1904 blev der også bygget Missionshus og åbnet en høkerbutik og senere en brugsforening i 1919.

På egnens store gårde var der et stort folkehold og mange børn. Dette gav grundlag for et rigt og mangfoldigt foreningsliv med mange aktiviteter af både åndelig og fysisk art. Disse aktiviteter blev gennemført forskellige steder, bl.a. blev der lavet gymnastik i Nørgårds lade, foredrag blev gennemført i høkerens bagbutik og det daværende Tvis Kirkehus blev også anvendt som samlingshus til foredrag og lignende.

En af de meget aktive foreninger var Foredragsforeningen, som i tråd med Grundtvig og Højskolebevægelsen sørgede for den åndelige udvikling og dannelse af sognets beboere. Jeg har ikke i analerne kunnet finde nogle konkrete eksempler på om der også var foredrag af lærende art, men det kan det vil der givet også have været.

Man må huske på, at selv om man havde gode lærere var skolernes læreplaner nok begrænset til hovedfagene dansk, regning og bibelhistorie og måske lidt geografi og danmarkshistorie.

Derfor var der et løbende behov for også at stimulere det faglige, selv om det åndelige var det bærende i foreningens virke.

Der opstod et stigende behov for at få egne lokaler til at gennemføre foredrag og de øvrige foreningsaktiviteter i sognet.

Men man havde jo et nybygget Missionshus som kunne have dannet rammen om disse aktiviteter? Kunne dette ikke have været anvendt?

Men der var på dette tidspunkt og i øvrigt op til nyere tid en god opdeling af aktiviteterne. Indre Missions aktiviteter som i stor udstrækning var af forkyndende art og til støtte for mennesker i nød, foregik i Missionshuset, og det folkeoplysende Grundtvigsk inspirerede foregik i foredragsforeningen og senere i Samlingshuset.

Senere så man også denne opdeling i idrætslivet, hvor Idræts og ungdomsforeningen tog udgangspunkt i det Grundtvigske og Tvis KFUM havde udspring i Indre Mission – denne opdeling har vi jo stadig, om end ophavet i dag er af mindre betydning – og nok for mange ukendt.

På initiativ af gdr. Chr Nørgård, Tvislund, som var aktiv i foredragsforeningen, blev der igangsat en indsamling af midler til et fælles samlingshus i stationsbyen.

Den 31 maj 1909 stiftedes foreningen Tvis Sogns Samlingshus.

Der blev solgt aktiebeviser på 25 kr stykket, på dette grundlag blev der indsamlet den, efter datidens forhold, store sum på i alt 2150 kr. fordelt på 76 aktionærer.

Der blev indhentet tilbud og arbejdet blev overdraget til Murer Pedersen fra Aulum og tømrer Knudsen fra Hanbjerg.

Byggeperioden var kort, efter analerne fremgår at arbejdet blev overdraget den 27 juli og byggeriet var færdig til indvielse den 25 oktober samme år. Huset var på 178m²

Proprietær Anders Christensen fra Lauralyst skænkede grunden her på hjørnet af Skautrupvej og Hovedgaden til opførelse af huset som i alt kostede 2920 kr at opføre.

I analerne fremgår, at håndværkerne kom med en ekstraregning på 80 kr. som bestyrelsen nægtede at betale, der blev dog senere indgået et forlig om at dele beløbet.

Den resterende finansiering foregik ved, at man underskriver en veksel med Landmandsbanken, og senere optages et lån i Husmandskreditforeningen.

Den første betyrelse i Tvis Sogns Samlingshus bestod af:

Proprietær Anders Christensen, Lauralyst
 Gårdmand Chr. Nørgård Tvislund
 Ungkarl Diderik Grønbæk
 Ungkarl Lauge Nielsen, St. Gedebo
 Lærer Jensen, Skautrup Skole

Man er klar til indvielse af Samlingshuset mandag den 25 oktober 1909 klokken 3 ¾.
 Entreen er fastsat til 35 øre.

Man har indhentet Herredsfogedens tilladelse til bespisning og musikalsk underholdning.
 Der er taler ved Pastor Larsen og Overlærer Kiibrik.

Samlingshuset danner de kommende år rammen om mange forskellige foreningers aktiviteter her kan bl.a. nævnes, Gymnastikforeningen, foredragsforeningen, kartoffelkogerforeningen, husmandsforeningen, afholdsforeningen, socialdemokratisk forening, kreaturforsikringsforeningen, sognerådet m.fl.

Huset måtte kun udlejes til private arrangementer til beboere bosiddende i Tvis Sogn.
 Det første år blev rengøringen overdraget til Ane Nielsen fra Kirkehuset for i alt 30 kr.

Det var således, at de forskellige foreninger forhandlede om en fast pris for at bruge huset i en sæson f.eks. skal gymnastikforeningen for vinteren 1909 – 1910 med 2 gange ugentlig betale 50 kr.

Som et sjovt eksempel på hvilke aktiviteter der var i huset, har jeg i Holstebro Dagblads udgave den 4 april 1910 fundet følgende notits:

"Kogeskolen i Tvis har her i vinter været besøgt af 30 damer, under frk. Nielsens ledelse, de sluttede i går en fin sæson i Samlingshuset. Efter endt kogning samledes man, tillige med en del herrer, ved et fælles kaffebord, hvor der herskede en livlig stemning, derefter tilbragtes et par fornøjelige timer med sang og leg."

I vedtægterne fremgår bl.a. at betyrelsen var ansvarlige for, at der ikke foregik noget usømmeligt eller dårligt i huset.

I vedtægterne fremgår endvidere, at der ved offentlige møder og foreningsballer ikke må nydes spiritus eller spilles kort, disse vedtægter har i øvrigt været gældende op til nyere tid, og blev først ændret i forbindelse med nye vedtægter i 1970.

Så det må formodes, at det ikke var spiritus som skabte den muntre stemning ved kogeskolens afslutning i Samlingshuset – men måske var der rombuding på menuen?

Man var i det hele taget meget påholdene med at tillade for meget der blot kunne nærme sig vedtægternes paragraf 6 omkring usømmelighed.

På generalforsamlingen i 1917 blev det vedtaget at forbyde dans som kunne have karakter af dette, ved alle arrangementer i Samlingshuset.

Trods disse restriktioner er jeg overbevist om, at nogle ægteskaber i sognet er startet i forbindelse med foreningsballer og andre aktiviteter i samlingshuset.

Da var der jo andre tider. Transportmidlet var i bedste fald en cykel. Og høfligheden blandt de unge karle var jo dengang stor, så de skulle jo sørge for, at pigerne kom sikkert hjem til forældrene eller tjenestestedet.

Efter en sådan længere cykeltur en kold vinteraften kunne der jo nok være behov for lidt varme inden hjemturen, på daværende tidspunkt var pige og karlekamre som regel uden varme, - så må enhver jo tænke sit?

Der var en del andre restriktioner på brugen af samlingshuset, bl.a blev der i 1945 givet afslag på et andragende om at bruge huset til et kursus i dans for børn og voksne.

Ved idrætsforeningens fastelavnsfest i 1942 blev en ung mand der mødte beruset bortvist, men da han nægtede at forlade pladsen, fik han et års karantæne til alle arrangementer i Samlingshuset.

I krigstiden var huset i en kortere periode beslaglagt af værnemagten for dette blev der udfærdiget en regning på 262,50 og man forbeholdt sig at rejse erstatningskrav hvis huset led væsentlig overlast.

Krigstiden gav også andre problemer bl.a. på grund af rationeringen fremgik det af indkaldelse til generalforsamlingen at deltagerne selv skulle medbringe brød og sukker.

Gennem årene har betyrelsen været meget aktiv med at arrangere forskellige aktiviteter i Samlingshuset, det være sig tombolaer, diletant, forårsfester, valborgfester og ikke mindst årsfesten som i mange år var en fast tradition den 25 oktober.

Der var normalt et par fremmede talere ofte provst, præst eller degn med fordrag af oplysende og dannende art, og ofte musikalsk underholdning og dans.

Foredrag indgik i øvrigt ofte i aktiviteterne i Samlingshuset op til nyere tid.

Der var også i mange år en fast tradition med, at man startede festen med chokolade og boller og efter talerne var der kaffe med brød.

Efter krigen blev der indgået en aftale med Selandia Film om en månedlig filmforevisning, første forestilling var 25 juni 1946 – ja vi er jo nogle der fortsat kan huske Rejsebiografernes tid hvor man fik de gamle danske klassikere serveret i de lokale forsamlingshuse.

Samlingshuset udviddes et par gange bl.a. med en tilbygning med WC i 1921. Denne tilbygning blev opført af murer Villum Jensen for 300 kr. Da man ikke havde penge nok i kassen optages et lån hos Mejeribestyrer Giver på 150 kr. til en rente på 7%, lånet blev dog indfriet året efter med påløbne renter efter at en tombola i Samlingshuset havde givet et overskud på 435,30 kr.

I 1938 udviddes køkkenet og der laves forskellige forbedringer omkring brandfare, omkostningerne udgjorde 1856,50 kr til dette optages et lån i Sparekassen på 1200 kr.

Almindelig slid og ælde medfører, trods løbende vedligehold, at huset efter krigen er nedslidt og der må træffes en beslutning om hvad man skulle gøre.

På daværende tidspunkt var der tale om, at der til skolen skulle opføres en gymnastiksal og man forudså, at denne kunne bruges til de aktiviteter som nu foregik i Samlingshuset. Trods dette vedtog man at starte en nytegning af aktier med henblik på opførelse af et nyt Samlingshus – og såfremt skoleplanerne blev til noget ville man tilbagebetale de indbetalte midler. Der blev i alt nytegnet aktier for ca. 20.000 kr.

I generalforsamlingsreferatet fra 14 marts 1949 fremgår, at bestyrelsen fik bemyndigelse til at undersøge mulighederne for en nybygning eller ombygning og fik tilladelse til, at tage i bil ud at se på Forsamlingshuse – ja det var jo andre tider dengang hvor en bil ikke var hvermandseje.

Den 7 februar 1950 indkaldte daværende Tvis Sogneråd bestyrelsen for Samlingshuset til et møde vedrørende kommunens plan om at opføre en bygning for at overholde undervisningsministeriets krav om, at eleverne skulle have adgang til faglokaler indenfor sløjd, skolekøkken og bibliotek, disse lokaler skulle bruges af kommunens 4 skoler.

Man så mulighederne i at bygge en sognegård som forenede Samlingshusets behov for nye lokaler og kommunens behov for faglokaler.

Endvidere var der planer om, at Tvis Kommune skulle have kontor i den nye bygning. Projektet var på i alt 800 m².

Denne plan blev godkendt på Samlingshusets generalforsamling i 1951.

På grund af efterkrigstidens materialemangel blev igangsætningen udsat og der kom først en byggetilladelse i oktober 1952 under forudsætning af, at byggeriet kunne igangsættes inden 1 december og dermed sikre beskæftigelse i vintermånederne.

De tidligere indsamlede til en ny sognegård bruges nu til inventar i den nye bygning. Den nye Sognegård skulle opføres på den samme grund som eksisterende Samlingshus, dog således, at byggeriet blev trukket længere frem på grunden, dette indebar så, at det eksisterende Samlingshus kunne bruges i byggeperioden.

Dette projekt er første gang, at man fra undervisningsministeriet giver tilladelse til, at en kommune opfylder sin forpligtigelse til at lave faglokaler, ved at kombinere dette med opførelse af en Sognegård – dette er også medvirkende til, at man fra staten får et tilskud på 110.000 kr til byggeriet, som total er budgetteret til 240.000.

Den 29 april 1953 var der rejsegilde på de nye sognegård

Det gamle samlingshus blev nedrevet ved frivillig arbejdskraft, det tog 4 dage, materialerne blev efterfølgende solgt på en auktion for i alt 2600 kr. – d.v.s. næsten samme beløb som det i sin tid havde kostet at opføre huset.

I forbindelse med opførelsen af Sognegården blev der indgået en uopsigelig kontrakt omkring benyttelse af lokalerne, mellem kommunen og Samlingshusets bestyrelse, i 28 år d.v.s. indtil 1980.

Samlingshuset skulle betale en årlig pristalsreguleret leje på 4000 kr. incl. forbrug – det må siges at være rimeligt.

Grunden blev i den forbindelse vurderet til 7000 kr. og tilskødet kommunen som sikkerhed for forpagtningsafgiften.

Når man taler Tvis Samlingshus og Tvis Sognegård er der specielt én person som har betydet meget, det er Laurits Vestergård som var formand i 35 år fra 1921 til 1946. Herudover har nok alle de gamle Tvis slægter i flere generationer været repræsenteret i kortere eller længere tid. Senere kan bl.a. kan nævnes Hans Larsen og Aksel Damgård som også i længere tid deltog i bestyrelsesarbejdet, begge i en periode som formand.

Der var i mange år tradition for, at man som tilflytter til byen købte en aktie i Sognegården til sig selv og ofte til børnene, så var man ligesom en del af lokalsamfundet. Beløbet udgjorde ikke mere noget betydende for sognegårdens økonomi og var nærmere at betegne som et livsvarigt medlemskort.

Med tilgang af nye aktionærer kom der også med årene flere "tilflyttere" i bestyrelsen for sognegården.

I vedtægterne fremgik, at man som aktionær kun havde stemmeret når man var bosiddende i Tvis Sogn, så efterhånden som aktionærerne blev ældre og faldt bort og aktierne måske overgik til børn som ikke boede i sognet, blev denne ejerform efterhånden ikke hensigtsmæssig og ved seneste vedtægtsændring blev det således, at alle der bor i Tvis Sogn automatisk er medlem og har stemmeret på generalforsamlingen.

Videre i sognegårdens forløb kan nævnes, at der i forbindelse med opførelse af Centralskolen i 1964 og kommunalreformen i 1970 skete en markant ændring af brugen af sognegården.

Sløjdelokalet og bibliotek ændres til en lejlighed for værtsparret, og skolekøkkenet indrettes til mødelokale og pensionærstue og i kommunens lokaler oprettes bl.a. filial af Holstebro Sparekasse.

Med bygning af Tvis Hallen i 1978 og senere Kultursalen fjernes endnu flere af aktiviteterne fra Sognegården som herefter, primært bruges til møder og private fester og ofte til mindesammenkomster ved begravelser fra Tvis Kirke.

Aktive betyrelser og gode værtpar sikrer en god drift af sognegården, hvis gode ry og gode mad rækker langt ud over sogneskallet.

Ved kontraktfornyelsen i 1982 stiger forpagtningsafgiften til kommunen væsentligt men der laves en aftale der sikrer, at sognegården fortsat kan drives rentabelt især på grund af en meget god aktivitet med mange møder og private fester.

Problemerne i Sognegården begynder efter den seneste kommunalreform, da man i den nye Holstebro Storkommune vil lave ens regler for alle sognegårdene i kommunen. Reglerne indebærer, at alle driftsudgifter og indvendig vedligehold påhviler Sognegårdens bestyrelse og forpagter.

Dette indebærer en voldsom stigning i driftsudgifterne især til lys og varme hvilket umuliggør at få økonomi i sognegårdens drift med den forpagtningsafgift der kan opnås og den aktivitet der er i Sognegården.

I samme periode arbejder Tvis Hallen med planer om en udvidelse og herunder evt. lokaler til en sognegård. Da denne proces trækker i langdrag opstår der usikkerhed om

fremtiden for sognegården, kommunen foreslår derfor, at Tvis Hallen overtager driften af sognegården, hvilket de imidlertid ikke ønsker.

I denne usikre periode beslutter værten at opsigte forpagtningen.

Hvis der ikke findes en løsning inden kontraktens udløb vil kommunen sætte sognegården til salg.

Situationen er nu så fastlåst at bestyrelsen ikke ser andre muligheder end at indkalde til en ekstraordinær generalforsamling med det ene punkt på dagsordenen, nedlæggelse af Tvis Sognegård da der ikke er en forpagter og der ikke kan opnås økonomi til at drive sognegården videre.

Men man kan spørge sig selv : Er der behov for at bevare Sognegården, er det ikke en forældet institution som ikke hører nutiden til – er der fortsat behov for et sted til møder og foredrag af oplysende og dannende art ?

Har vi ikke lokaler nok i Hallen, kultursalen eller skolen?

Hvis Sognegården kun skal anvendes til private fester, er det så en opgave for en forening, burde de så ikke være ejet af en privat vært?

Alle disse spørgsmål dukker jo op i den forbindelse hvor vi står på grænsen til at miste de historiske lokaler placeret centralt midt i byen.

Ingen tvivl om, at adgangen til informationer i dag er mangfoldige, de fleste har en længevarende skoleuddannelse, på TV har mange mindst 32 programmer, de fleste har adgang til internettet og dets muligheder for informationssøgning.

Børnefamilierne går til forældremøder i børnehaver, skoler, spejder og idrætsforeninger, man bliver fyldt med informationer og muligheder for at engagere sig i foreningsarbejde.

Vi bor i en meget aktiv by med et vidt favnende foreningsliv, foreninger som i stor udstrækning retter sig mod de samme beboere i byen – om end der er forskel på pensionister og børnefamiliers behov og tilbud.

Vi bor i en by som i modsætning til andre vokser i indbyggertal og her især på børnefamilier, vi ser en vis udvandring af sølvbryllupsgenerationen og husene sælges i stor udstrækning til unge børnefamilier.

Vi er attraktiv for disse familier da vi i Tvis har det som tiltaler familier med børn, gode børneinstitutioner og dagplejemuligheder, en af danmark's bedste skoler med overbygning og et aktivt idrætsmiljø med fyrtårne som Tvis KFUM håndbold.

Vi skal heller ikke glemme, at vi har et meget aktivt erhvervsliv og store arbejdspladser som tiltrækker medarbejdere fra hele det Vestjyske område.

Vi kan være stolte af at bo i Tvis – mange misunder os de muligheder vi har og som fremsynede folk har skabt gennem årene – ligesom Chr. Nørgård i 1909 skabte mulighederne for et samlingshus og dermed styrke foreningsarbejdet i sognet.

Skal vi nu sige, at efter 100 år er den æra slut, vi har ikke mere behov for et samlingssted til at dyrke det, som det oprindeligt udspringer af, nemlig foredrag af oplysende og dannende art – en lokal folkehøjskole i miniformat!

I alle de nuværende muligheder for informationer og læring er det hele blevet så målrettet og rationelt, man har karriereplanlægning, målstyring, og læreplaner for selv dagplejebørn.

Er vi ikke gået for vidt ?

Mangler vi ikke den åndelige dimension i livet, tid til fordybelse og dialog mellem mennesker, meget af det vi får i dag er envejsinformation gennem de elektroniske medier. Det er gennem diskussioner og dialog vi mennesker udvikler os – det er det, der giver livet indhold!

Vi har de senere år oplevet en stigende tilslutning til de gode folkehøjskoler – også af unge mennesker – mange unge mennesker gør oprør mod forældrenes karriereræs og manglende tid til familien – de søger en dybere mening med livet.

For mange unge såvel som ældre er det der har haft størst betydning for deres liv, et ophold på en Højskole – og dermed den åndelige påvirkning og udvikling.

Derfor har vi fortsat behov for Sognegården, for at fortsætte dette som vore forfædre har sat i gang i begyndelsen af 1900 tallet – vi har i sognet en lang tradition for at afholde gode foredrag, om end det de senere år har været lidt på stand-by.

Jeg er overbevist om, at der de kommende år vil blive et større behov for at kunne samles omkring gode foredrag og diskussioner, som et modtræk til det hektiske arbejdsliv.

Her har vi behov for Sognegårdens rammer, en bygning som oser af forhistorie og tidligere slægters engagement, vi kan her fordybe os uden støj fra andre aktiviteter og i taknemmelig sende vore tanker til de som for 100 år siden skabte rammerne.

Det var bl.a. med dette i tankerne at jeg indvilligede i, at blive formand i en ny bestyrelse som skulle arbejde på, at sikre sognegårdens fortsatte forbliven.

Der blev fra bestyrelsen arbejdet ihærdigt med at finde en løsning, som på den ene side sikrede at sognegården kunne fortsætte, og på den anden side kunne indeholdes i den fremtidige driftsform som kommunen ønskede og da de ikke ville lave en særordning for Tvis Sognegård.

Sognegården kan ikke overleve alene ved møde og foredragsvirksomhed, der skal skabes et kommercielt grundlag gennem udlejning til fester og lign.

Løsningen indebar, at kommunen bekostede en energirenovering samt en total indvendig maling og ny gulvbelægning.

Med energirenoveringen blev lys, vand og varmeudgifterne reduceret væsentligt.

I dag fremstår Sognegården trods sine 60 år på bagen, pæn og indbydende med fine lokaler og gode køkkenfaciliteter med nye køle og frost faciliteter.

Vi var desværre gennem en lidt uheldig værtsperiode som hurtigt medførte et dårligt ry for sognegården.

Efterfølgende var vi dog så heldige, at det nuværende værtspar Lene og Flemming Jørgensen, som med succes driver Festhuset i Holstebro, og er bosiddende i Tvis, kunne se mulighederne i Sognegården.

De har igen fået gang i sognegården og genskabt dens gode ry. De har på eget initiativ igangsat en række aktiviteter for at skabe liv i lokalerne.

Der tilbydes dagligt mad ud af huset eller indtagelse i Sognegårdens lokaler, mad til egnens virksomheder og som noget nyt skolemad om fredagen.

Der er med disse tiltag skabt en forventning om, at Sognegården i mange år fremover fortsat vil spille en rolle i det lokale forenings- og sociale liv og være til rådighed for et forhåbentlig stigende behov for foredragsvirksomhed.

Her vil jeg opfordre alle til i så stor udstrækning som muligt at støtte op om sognegården og dens aktiviteter, således vi sikrer at det også er økonomisk attraktivt for værtparret at fortsætte den gerning de har igangsat – vi har behov for bevarelse af Sognegården.

Jeg vil i dag specielt takke for den indsats Lene og Flemming har ydet for at få sognegården på fode igen, og specielt også fordi de med en stor arbejdsindsats har muliggjort dette arrangement.

Der også en tak for velvillig støtte fra købmand Lise og Jens.

Der er også en stor tak til Fischers som på denne måde har ønsket at fejre deres 30-års jubilæum og levere underholdningen i aften uden beregning.

Og endelig og ikke mindst en stor tak til det store fremmøde og opbakning til arrangementet – det tegner godt for sognegårdens fremtid.

Tak for ordet!